

ВІДГУК

офіційного опонента – докторки юридичних наук, професорки Христинченко Надії Петрівни на дисертацію Уса Михайла Вячеславовича «Адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми

Формування в Україні правової, демократичної держави зумовлює переосмислення місця і ролі в цьому процесі адвоката. Особливої уваги потребує дослідження справ щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів і професійної правничої допомоги у таких справах, оскільки саме адвокат може представляти права, свободи, інтереси фізичних осіб, права й інтереси юридичних осіб у справах, де відповідачем може бути суб'єкт владних повноважень. У зв'язку з цим, настала нагальна необхідність у чіткому формулюванні поняття і значення діяльності адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, характеристиці процесуальних прав та обов'язків адвоката на стадіях розгляду зазначених справ, визначення змісту і структури провадження з оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, та безпосередньо з'ясуванні суті індивідуальних і нормативно-правових актів як предмету оскарження в адміністративному судочинстві.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і повністю відповідає цільовій комплексній програмі «Конституційно-правова проблема забезпечення верховенства права у формуванні механізму публічної влади в Україні» (номер реєстрації 01111u000966).

Характерною рисою дисертації є акцент на гострих питаннях сьогодення. Дисертант поставив перед собою мету — комплексно розглянути теоретичні і практичні проблеми діяльності адвоката в провадженні у справах

з оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, з'ясувати сутність, зміст й особливості процесуальних прав та обов'язків адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

А актуальність теми роботи Уса М. В. визначається тим, що дана робота безпосередньо пов'язана з дослідженням питань щодо надання професійної правничої допомоги, яка гарантована Конституцією України, законами України й Кодексом адміністративного судочинства України та відіграє важливу роль у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Обумовлена тим, що дана робота є одним із перших комплексних досліджень діяльності адвоката у провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві, та приведення як окремих нормативно-правових актів, так і національне законодавство України до міжнародних стандартів враховуючи обраний курс України в Європейський Союз.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з реалізацією процесуальних прав та виконанням обов'язків адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Предметом дослідження є роль адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Без сумніву, висновки і пропозиції дисертанта є актуальними і новими з наукової точки зору, можуть бути використані при проведенні науковцями подальших досліджень проблем адміністративного права та адміністративного судочинства.

Автор поданої на рецензування роботи на підставі наукового надбання зазначеної проблеми і аналізу практики запропонував своє бачення можливих шляхів удосконалення чинного законодавства, та внесення змін та доповнень до Кодексу адміністративного судочинства України.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дослідження поданого до захисту Уса М.В., безумовно, містить в собі, коротку анотацію нових наукових положень, запропонованих здобувачем особисто, оскільки в умовах розбудови незалежної, правової Української держави, та на шляху до членства України в Європейському Союзі науковцями не приділялося належної уваги розгляду питань участі адвоката в провадженні щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві.

Органічне поєднання теоретичних і практичних підходів проглядається вже в плані роботи, завданнях які поставив автор і висновках, які сформульовано як наукову новизну одержаних результатів.

Позитивними характеристиками дослідження, пов'язаними із його новизною, є положення щодо визначення: поняття «діяльність адвоката» в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів; процесуальної категорії «дискреційні процесуальні права адвоката»; концепції індивідуальних актів як предмета оскарження в адміністративному судочинстві.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, кодифіковані нормативно-правові акти, закони та підзаконні акти, нормами яких прямо чи опосередковано визначено адміністративно-правовий статус адвокатури в Україні. Інформаційною й емпіричною основою дослідження є узагальнення практики щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів, довідкові видання, статистичні матеріали, а також власний практичний досвід роботи адвоката.

В дисертації здійснено спробу на основі загальних та спеціальних методів наукового пізнання всебічно розглянути питання, що стосуються об'єкта і предмета дослідження, сформулювати практичні рекомендації щодо

вдосконалення діяльності адвоката у справах з оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів в адміністративному судочинстві, обґрунтувати пропозиції, які сприятимуть подальшому удосконаленню розгляду справ з оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів у суді.

В першому розділі дисертації піднімається масив питань пов'язаних із визначенням індивідуальних та нормативно-правових як предметом оскарження в адміністративному судочинстві, дослідженням провадження у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів та його особливостей, правовому регулюванню діяльності адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Щодо правового регулювання діяльності адвоката в провадженні щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів дисертант зазначає, що - це сукупність правових норм, які спрямовані на унормування: реалізації адвокатом своїх професійних прав та обов'язків, процесуальних прав та встановлених обов'язків при наданні професійної правничої допомоги в адміністративному судочинстві; гарантій адвокатської діяльності та притягнення адвокатів до юридичної відповідальності і запропоновано класифікувати правове регулювання діяльності адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів за наступними критеріями: за предметом регулювання; за рівнем правового закріплення; за джерелом права; та за юридичною силою.

Провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів можна розглядати як у широкому, так і вузькому розумінні. Провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів у широкому розумінні – це форма здійснення адміністративного судочинства. Провадження у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів у вузькому розумінні – це процедура розгляду вирішення адміністративної справи щодо оскарження

індивідуальних або нормативно-правових актів, яка врегульована положеннями КАС України.

Не можна не погодитись з автором, що встановлення особливостей оскарження нормативно-правових актів та оскарження актів індивідуальної дії є важливими у даному дослідженні. Тому, порівнюючи норми, які врегульовують провадження щодо оскарження нормативно-правових і актів індивідуальної дії дозволило зробити висновок дисертанту про те, що відсутність термінологічної чіткості і визначеності у Кодексі адміністративного судочинства України окремо особливостей провадження у справах щодо оскарження індивідуальних та нормативно-правових актів, зумовлюють суперечності у тлумаченні цього правового інституту, що ускладнює механізм реалізації норм. Зокрема, зазначене потребує удосконалення з метою сприяння налагодженню дієвому функціонуванню праксеологічного механізму відновлення захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб з боку незаконних рішень суб'єктів владних повноважень (с. 66 дисертації).

Другий розділ дисертації присвячено процесуальним правам та обов'язкам адвоката в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Вірним є висновок дисертанта, що на стадії відкриття провадження у справі та під час підготовчого провадження адвокат у провадженні щодо оскарження індивідуальних актів і нормативно-правових актів може здійснювати такі права, як: 1) загальні процесуальні права (подавати заяви по суті справи, подавати заяви та клопотання з процесуальних питань, ознайомлюватися із матеріалами справи, подавати докази та інші); 2) спеціальні процесуальні права (право повністю або частково відмовитися від позову, подати заяву про розгляд справи у порядку загального позовного провадження та інші); 3) професійні процесуальні права (звертатися до суб'єктів владних повноважень з адвокатськими запитами, у тому числі щодо

отримання копій документів (для прикладу, індивідуальних актів), посвідчувати копії документів у справах та інші).

Цікавим моментом є те, що під час розгляду справи по суті адвокат повинен дотримуватися обов'язків, визначених у Кодексі адміністративного судочинства України, до них належать загальні процесуальні обов'язки, такі як: виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу; сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи; з'являтися в судові засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою та ін. Спеціальні обов'язки визначені окремими статтями Кодексу адміністративного судочинства України, наприклад: учасники судового процесу, інші особи, присутні в залі судового засідання, звертаються до суду та один до одного, дають пояснення, показання, висновки, консультації тощо стоячи; повинні беззаперечно виконувати розпорядження головуєчого, додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку та утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил та ін., і також, адвокат повинен дотримуватися професійних процесуальних обов'язків.

І насамкінець, слід підкреслити логічну структуризованість дисертації, полемічність викладу матеріалу, зваженість і обґрунтованість власної позиції.

Академічна доброчесність.

Під час вивчення тексту дисертаційного дослідження та наукових праць Уса Михайла Вячеславовича фактів порушення академічної доброчесності не було встановлено, саме тому дисертація на тему «Адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів» є оригінальним науковим дослідженням.

Достовірність одержаних результатів дисертації.

Прикладний аспект дисертації полягає у практичному використанні висловлених в роботі пропозицій, а саме внесенні змін до Кодексу адміністративного судочинства України та ін., для діяльності адвокатів. Також сформульовані у дисертаційній роботі теоретичні положення та

висновки можуть бути використані в навчальному процесі у вищих юридичних закладах освіти, а також в освітніх закладах при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Основи адміністративного судочинства» та інших, в яких висвітлюються організаційні та правові питання участі адвоката в провадженні щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації:

1. В підрозділі 1.1. («Індивідуальні і нормативно-правові акти як предмет оскарження в адміністративному судочинстві») досліджуються індивідуальні акти, які виступають предметом оскарження в адміністративному судочинстві. Зокрема, дисертантом зазначено про можливість віднесення адміністративних договорів до індивідуальних актів. Було б доречним почути обґрунтування такої точки зору. (с. 21).

2. Розглядаючи зміст та структуру провадження з оскарження нормативно-правових актів автор звертає увагу, що структура провадження буде різною враховуючи форму здійснення провадження, разом з тим не вдається до тлумачення і доказовості дієвості такої позиції. (с. 49).

3. В дисертації висловлена позиція автора стосовно того, що адвокат на стадії відкриття провадження та у підготовчому провадженні має певне коло процесуальних прав та обов'язків, використання яких прямо залежить від конкретного етапу стадії розгляду справи щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів, а також реалізує їх на власний розсуд, що обумовлює виникнення адвокатської дискреції. Доречним було б розкрити суть дискреційного право адвоката, а також доречність його застосування в конкретних випадках. (с. 125).

4. Дисертант констатує, що структурним (внутрішнім наповненням) стадії розгляду справи щодо оскарження нормативно-правових актів, а у деяких випадках, і щодо оскарження індивідуальних актів, є наявність певних етапів (с. 129), але самі етапи залишаються поза увагою автора, а відтак не пропрацьованими в роботі.

У цілому можна зробити висновок, про те, що дисертація на тему «Адвокат в провадженні у справах щодо оскарження індивідуальних і нормативно-правових актів», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Ус Михайло Вячеславович, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Завідувачка кафедри
адміністративного права,
інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
Київського інституту
інтелектуальної власності і права
д.ю.н., професор

Надія Христинченко

Надія Христинченко
Членованка відразу кафедр

С. Андрійчук